

16 Protagonistes

Victor Horta, el pare d'un nou art

Françoise Aubry
Directora del Musée Horta, Saint-Gilles
info@hortamuseum.be

Victor Horta va néixer a Gant el 6 de gener de 1861, quart fill del segon matrimoni del seu pare, un mestre sabater. De 1874 a 1877, va assistir als cursos de l'Acadèmia de Belles Arts de la seva ciutat natal, i de 1881 a 1884, als de l'Acadèmia de Brussel·les, on treballava alhora al taller de l'arquitecte Alphonse Balat, autor dels Hivernacles Reials de Laeken. I fou gràcies al seu mestre que va aconseguir el seu primer encàrrec important, un petit temple d'aspecte clàssic destinat a albergar un monumental baix relleu de l'escultor Jef Lambeaux (1889-1905). El 1888, ingressa a la lògia brussel·lesa dels Amis Philanthropes (Amics Filantrops), al si de la qual estableix amistat amb aquells que esdevindran els seus primers clients: els enginyers Autrique i Tassel.

La Casa Autrique (1893), construïda en pedra (un fet pot freqüent per a una casa burgesa), presenta trets clàssics, neogòtics i de caire egipci que conviuen amb una cerca de formes inèdites (vitralls, mosaics, l'escala...). Horta hi utilitza per primera vegada a una façana uns peus drets metàl·lics que li permeten obrir grans finestres. La influència dels *Entretiens sur l'architecture* de l'arquitecte francès E. Viollet-le-Duc és notable, i es veu reforçada per la relació sovintejada amb l'arquitecte E.-J. Hendrickx, de qui Horta havia esdevingut l'assistent el 1892 a la Facultat

S'inspira en la natura sense representar mai explícitament una planta o un animal

Politécnica de la Universitat Lliure de Brussel·les. Hendrickx havia treballat a París amb Anatole de Baudot, el cap de taller de Viollet-le-Duc. Fa un ús racional de les estructures de vidre i ferro que Horta reprèn a l'Hôtel Tassel, on integra dues vidrieres que permeten l'entrada d'una llum zenital al bell mig de la casa. Combinades amb columnes metàl·liques, permeten crear espais oberts i lluminosos que contrasten amb els espais confinats de la casa tradicional de Brussel·les, en la qual tres cambres accessibles a través d'un passadís se succeeixen en un pis sobrelevat a causa d'una cuina semisoterrada amb obertura a la façana.

Horta adapta les seves cases a l'estil de vida dels propietaris, creant confortables guarda-robes i parladors a la planta baixa. Condiciona uns entresòls oberts sobre el buc de l'escala per allotjar-hi un fumador o una sala de billar. Trenca la simetria i obre a la façana finestres proporcionals a la importància de les estances que il·luminen. És el primer a introduir les estructures metàl·liques en l'arquitectura burgesa, i gràcies a això ja no li cal alternar plens i buits. Intenta donar al metall una forma que tradueixi la ductilitat del material i imagina composicions d'arabescos que situa segons el cas en vitralls, forges, mosaics i pintures murals. La seva línia expressa la força del creixement que empeny les plantes vers la llum. S'inspira en la natura sense representar mai literalment una planta o un animal. La transposició és pura subtilitat i la llum que es filtra pels vitralls li atorga un aire d'encanteri.

A l'Hôtel Tassel, els fons de colors en degradat de les pintures murals evocuen les estampes japoneses que col·leccionava el propietari de la casa. El mateix Horta havia estat subscriptor de la famosa revista del marxant Siegfried Bing, *Le Japon artistique*. La moda japonesa era present aleshores

Staircase in the interior of Maison Autrique: in 1893 Horta was transitioning into Art Nouveau

Escala a l'interior de la Casa Autrique: el 1893 Horta ja era en plena transició cap a l'Art Nouveau

17 Limelight

Victor Horta: Father of a New Art

Françoise Aubry
Director of the Musée Horta, Saint-Gilles
info@hortamuseum.be

Victor Horta was born in Ghent on 6 January 1861, the fourth child in the second marriage of his father, a master shoemaker. From 1874 to 1877, he attended school at the Académie Royale des Beaux-Arts in his native city, then at the Academy in Brussels from 1881 to 1884, where he also worked in the workshop of architect Alphonse Balat, who designed the Royal Greenhouses of Laeken. It was thanks to Balat that he was awarded his first important commission, a small temple along classical lines designed to house a monumental bas relief by the sculptor Jef Lambeaux (1889-1905). In 1888, he entered the Brussels lodge of Amis Philanthropes (Philanthropic Friends), where he made the acquaintance of those who would become his first clients: the engineers Autrique and Tassel.

The Autrique House (1893) was built of stone (an unusual occurrence for a Bourgeois house). It exhibits classical, Gothic Revival and Egyptianesque features that harmonise with the incorporation of original forms (stained glass, mosaics, the staircase,

Inspired by nature, he felt no urge to depict any plant or animal explicitly

etc.). For the first time, Horta used vertical iron supports on the façade that enabled him to design large windows. The influence of *Entretiens sur l'architecture* by the French architect E. Viollet-le-Duc is notable, and appears to be reinforced by his staunch friendship with the architect E. J. Hendrickx, whose assistant Horta had become in 1892 at the Polytechnic Faculty of the Brussels Free University. Hendrickx had worked in Paris with Anatole de Baudot, head of Viollet-le-Duc's workshop. He advocated a rational use of glass and iron structures which Horta applied to the Hôtel Tassel, where he incorporates two stained-glass panels that allow light to fall vertically right into the heart of the house. Combined with iron columns, they allow for the creation of open, light-filled spaces that contrast with the confined spaces of a traditional Brussels house, with a main floor of three consecutive chambers connected by a corridor, and slightly elevated due to a semi-basement kitchen with windows on the façade.

Horta adapted his houses to their owners' lifestyles, creating comfortable ground-floor cloakrooms and parlours. He furnished an open mezzanine above the stairwell to house a smoking or billiards room. He breaks the symmetry and opens windows in the façade that are proportional in size to the importance of the rooms they light. He is the first architect to utilise iron structures in Bourgeois architecture. Thanks to this, there is no need to alternate solids and spaces. He tries to give the metal a form that conveys the material's malleability, imagining compositions of arabesques that he situates according to need in windows, on wrought iron, mosaics or murals. Thematically, he describes the force of nature that pushes plants towards the light. Yet while nature inspires him,

A young Victor Horta, ca. 1890

Un jove Victor Horta, pels volts de 1890

© Bastin et Evrand - SOPAM

The Hôtel Van Eetvelde, now classified as World Heritage, was built by Horta between 1895 and 1897. The reception hall shows how, together with his enthusiasm for electrical lighting, Horta also made a masterful use of iron and glass structures to allow natural light into a house

La Casa Van Eetvelde, construïda per Horta entre 1895 i 1897, és avui Patrimoni de la Humanitat. El rebedor ens mostra com, tot i ser un entusiasta de la il·luminació elèctrica, Horta també feia un ús mestral de les estructures de ferro i vidre per fer entrar la llum natural als interiors

he feels no urge to depict any plant or animal literally. The transposition is pure subtlety and the light filtering through the windows imbues it with an enchanted air.

In the Hôtel Tassel, the faded background colours of murals evoke the Japanese prints which its owner collected. Horta himself had subscribed to the famous traveller Siegfried Bing's magazine, *Le Japon artistique*. Japanese fashion was then highly present throughout the artistic vanguard. By the turn of the century, Horta had managed to achieve a certain degree of comfort in his lifestyle and he decorated his house in Rue Américaine with artworks from the Far East such as bronzes, ivories and embroideries.

The quest for coherence between architecture and ornamentation led Horta to create furnishings for the houses he built for the new Bourgeoisie – filling professions such as industrialist, engineer, or lawyer – that was emerging from the late-19th-century economic boom. Horta's architecture responded to a desire for modernity which identified with progressive political trends. Then in 1895, he received the commission from the Belgian Workers Party to build the Maison du Peuple (House of the People). Located on the outskirts of the working class neighbourhood of Marolles, it had

© Bastin et Evrand - SOPAM

Also listed as World Heritage, the Solvay Mansion (1894-1898) is an example of how Horta was able to create defined spaces yet avoid opaque, enclosed compartments

També catalogada com a Patrimoni de la Humanitat, la Casa Solvay (1894-1898) ens mostra com Horta va saber crear espais definits sense fer-ne compartiments estancs i opacs

© Musée Horta, Saint-Gilles - SOPAM

Façade of the Maison du Peuple, built by Horta on commission from the Belgian Workers' Party in 1895-1899 and sadly destroyed in 1965

Façana de la Maison du Peuple, que Horta va fer per al Partit dels Treballadors Belgues els anys 1895-1899, i malauradament destruïda el 1965

to house a café, offices, shops, a chemist's, a library and a large theatre. Perfectly adapted to a difficult terrain and to the architect's chosen programme, seeking an alliance between rationalism and architectural beauty, the Maison du Peuple was demolished in 1965, just before Art Nouveau began to be rehabilitated.

At the same time as building the Maison du Peuple, Horta erected two prestigious town houses, one for the industrialist Armand Solvay and the other for the Secretary of the Congo Free State, Edmond van Eetvelde, in which he contrasted the finest materials with iron structures. In both, all the areas of the apartment designed for receptions are connected throughout by a central space crowned by a stained-glass cupola which colours the light as it filters down from above. Horta created a profusion of electrical lights (one of the period's great novelties) which leave no corner unlit in the houses while underscoring the refined colour harmonies that recall the contemporary painting of Les Nabis group, especially Vuillard. His buildings also revel in the comfort provided by central heating, bathrooms and carefully studied ventilation. In 1894, Horta received from Brussels City Council the commission to design a nursery school that was notable for its beautiful façade and for the light iron fencing of the patio, free from ornamentation.

The bureau-library presented by Horta at the 1902 Turin International Modern Decorative Arts Exhibition became an instant success and made him known worldwide
L'oficina-biblioteca presentada per Horta a l'Exposició Internacional de les Arts Decoratives Modernes de Torí el 1902 va ser un èxit immediat i el va projectar internacionalment

en tota l'avantguarda artística. Al tombant de segle, Horta havia aconseguit viure amb certa folgança i va decorar la seva casa del carrer Américaine amb objectes provinents de l'Extrem Orient: bronzes, voris, brodats...

La cerca de coherència entre l'arquitectura i l'ornamentació durà Horta a crear el mobiliari de les cases que construeix per a la nova burgesia que sorgeix en la prosperitat econòmica de finals del segle XIX: industrials, enginyers, advocats... L'arquitectura d'Horta respon a un desig de modernitat i s'identifica amb les tendències polítiques progressistes quan el 1895 rep l'encàrrec del Partit Obrer Belga de construir la Maison du Peuple (Casa del Poble). Ubicada a la frontera del barri popular de Marolles, ha d'albergar un cafè, oficines, botigues, un dispensari, una biblioteca i una gran sala d'espectacles. Perfectament adaptada a un terreny difícil i al programa exigít, aliança reeixida entre racionalisme i bellesa constructiva, la Maison du Peuple fou enderrocada el 1965, just abans que s'iniciés la rehabilitació de l'Art Nouveau.

Al mateix temps que la Maison du Peuple, Horta va construir dos prestigiosos palauets, un per a l'industrial Armand Solvay i l'altre per al secretari de l'Estat Independent del Congo, Edmond van Eetvelde, en els quals confronta els materials més preciosos amb estructures metàl·liques. En tots dos, totes les peces del pis destinat a les recepcions es comuniquen a banda i banda per un espai central que compta amb un vitrall que acoloreix

la llum zenital que el travessa. Horta crea una profusió de llums elèctrics (una de les grans novetats de l'època) que no deixen cap racó fosc a les cases i subratllen les refinades harmonies de color que recorden la pintura contemporània dels Nabis, especialment de Vuillard. Els seus edificis gaudeixen també del confort que aporten la calefacció central, les cambres de bany i una ventilació molt estudiada. El 1894, Horta rep de l'Ajuntament de Brussel·les l'encàrrec d'una escola bressol, notable per la seva bella façana i pels lleugers tancaments metàl·lics del pati, desproveïts d'ornaments.

L'exposició de 1897 del cercle d'art La Libre Esthétique li ofereix la primera oportunitat d'exposar elements ornamentals i mobiliari i li procura un article destacat en el primer número de la revista francesa *Art et Décoration*. Al cap de pocs anys, el 1902, rep reconeixement internacional gràcies a la seva participació a l'Exposició Internacional de les Arts Decoratives Modernes de Torí amb dos conjunts, un despatx i un menjador. El 1898, Horta té per fi els mitjans per construir-se el seu propi taller i el seu habitatge, al carrer Américaine de Saint-Gilles, que el 1969 esdevindrien el Museu Horta. La separació dels dos edificis està marcada per façanes diferents, l'una més treballada que l'altra. A l'interior, el buc de l'escala ocupa tant d'espai que confereix a la casa la dignitat d'un palauet. Horta tenia aleshores la sensació de trobar-se en el punt àlgid del seu talent.

The 1897 exhibition of the artistic circle La Libre Esthétique offered Horta his first chance to exhibit ornamental elements and furnishings, earning him a leading article in the first issue of the French magazine *Art et Décoration*. A few years later, in 1902, he gained international recognition thanks to his participation in the International Exhibition of Decorative Arts of the New Century of Turin, with two exhibits: an office and a dining room. In 1898, Horta finally had the means to build his own workshop and house, on the Rue Américaine in Saint-Gilles, which would become the Horta Museum in 1969. The separation of the two buildings was emphasized by different façades, one more finely worked than the other. Inside, the stairwell occupies so much space it gives the house the dignity of a mansion. In that period, Horta had the sensation of being at the height of his talent.

In the early twentieth century, the owners of some large department stores, aware of the spectacular nature of Horta's architecture and of his capacity for responding to commercial architectural needs, commissioned him to design l'Innovation (built in 1900 and demolished in 1967) and the Grand Bazaar Anspach in Frankfurt (1903). Only the Magasins Waucquez (1906) have survived, which in 1986 became the Belgian Comic Centre. Horta built his last large private mansions at the same time as the large department stores: a town house boasting three façades for a Walloon industrialist, Octave

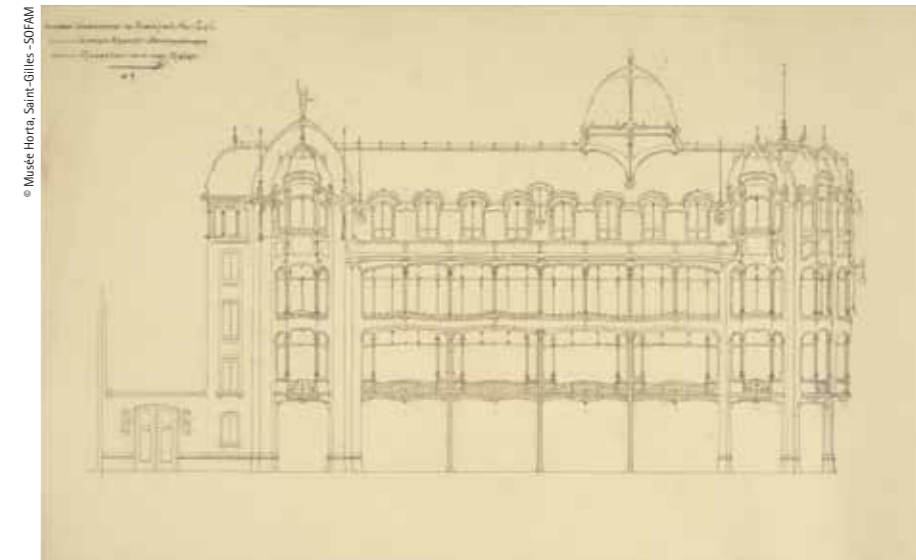

Horta working in his office, around the year 1902
Horta treballant al seu despatx, pels volts de 1902

The Brussels department store À l'innovation (1900-1903) was destroyed by a fire in 1967

Els grans magatzems de Brussel·les À l'innovation (1900-1903) van ser destruïts el 1967 per un incendi

Elevation of the Grand Bazaar Hansa, a 1903-1905 work by Horta in Frankfurt-Am-Main, later demolished

Alçat del Grand Bazaar Hansa, realitzat per Horta entre 1903 i 1906 a Frankfurt-Am-Main, avui desaparegut

Limelight

Period picture of the Waucquez department store when it was still in operation. The building became the Belgian Comic Strip Centre in 1986

Foto d'època dels Magasins Waucquez, quan encara funcionaven. L'edifici es va convertir en el Centre Belga del Còmic el 1986

Aubecq (1899), a town house for Aubecq's father-in-law, the notary Charles Roger (1901), a workshop and house for his friend the sculptor Fernand Dubois (1901), and lastly a town house for the lawyer and politician Max Hallet (1902). The first two buildings still display their original façades, including rich mouldings which offer a lively play of light and shade. However, the third exhibits an asymmetrical façade, and its windows, joined by strips, maintain a dialogue with the parade of differing forms of the windows on either side of the stairwell. In the last building in this list, Horta presented a unified façade, soberly rhythmic, underscored by the balcony's horizontal line.

This initiated his period of building public monuments: in 1907, Horta delivered the initial plans for the Tournai Museum, designed to house the collection of one of his first clients, Henry Van Cutsem. The building was not inaugurated until 1928, and it prefigures the Palais des Beaux-Arts built in Brussels after the First World War, which was opened the same year. Thanks to the support of two of his clients and friends, Maurice Frison and Max Hallet, in 1906 the Brussels City Council commissioned Horta to design a new hospital of pavilions that was to be built in Jette. In 1911 the first stone was laid. Work continued

The Aubecq Mansion, built in 1899-1902, was demolished in 1950, but the stones of the façade were kept and there are plans to rebuild it in an appropriate space in Brussels

La Casa Aubecq, construïda entre 1899 i 1902, va ser enderrocada el 1950 però les pedres de la façana van ser conservades i es preveu reconstruir-la en un altre indret de Brussel·les

Façade of the house that Horta built in 1902 for the lawyer and politician Max Hallet / Façana de la casa que Horta va dissenyar el 1902 per a l'advocat i polític Max Hallet

Interior of the chapel of the Brugmann Hospital that Horta built in Jette, near Brussels, between 1906 and 1923. The draught-screen in the centre separated two distinct areas, for Catholic and for non-confessional ceremonies

Interior de la capella de l'Hospital Brugmann, que Horta va construir a Jette, prop de Brussel·les, entre 1906 i 1923. El paravent al mig delimitava dues àrees, una per a les cerimònies catòliques i l'altra per a les laiques

A principis del segle XX, els propietaris dels grans magatzems, conscients de l'aspecte espectacular de l'arquitectura d'Horta i de la seva capacitat per donar resposta a les exigències de l'arquitectura comercial, li encarreguen À l'innovation (construït el 1900 i enderrocat el 1967) i el Grand Bazar Anspach a Frankfurt (1903). Només han sobreviscut els Magasins Waucquez (1906), que el 1986 es convertiren en el Centre Belga del Còmic. Horta va construir els seus darrers grans palaüets particulars alhora que els grans magatzems: un palaüet de tres façanes per a un industrial való, Octave Aubecq (1899), un palaüet per al sogre d'Aubecq, el notari Charles Roger (1901), una casa-taller per al seu amic escultor Fernand Dubois (1901), i finalment un palaüet per a l'advocat i polític Max Hallet (1902). Els dos primers presenten encara façanes vives, de riques motllures, que susciten marcats jocs d'ombra i de llum. La casa de Dubois presenta una façana asimètrica, però les formes de les finestres, unides per franges, dialoguen a banda i banda de la successió que estableixen les finestres del buc de l'escala, de formes variades. En el darrer edifici, Horta ofereix una façana unificada, sobriament rítmica, subratllada per l'horitzontal d'una balcona.

S'inicia aleshores l'època dels monuments públics: el 1907, Horta lliura els primers plànols del Museu de Tournai, destinat a albergar la col·lecció d'un dels seus primers clients, Henry Van Cutsem. L'edifici no s'inaugurà fins al 1928 i anuncia el Palau de les Belles Arts construït a Brussel·les després de la Primera Guerra Mundial i que s'inaugura el mateix any. Gràcies al suport de dos dels seus clients i amics, Maurice Frison i Max Hallet, el 1906 l'Ajuntament de Brussel·les encarrega a Horta un nou hospital de pavellons que s'ha de construir a Jette. El 1911 es posa la primera pedra. Les obres seguiran durant la guerra, si bé Horta s'exilià als Estats Units (1915-1919), i s'acabaran el 1923. No veurà, però, el final de les obres de l'Estació Central, iniciades el 1912 i finalitzades per un altre arquitecte el 1952, cinc anys després de la seva mort (1947).

Horta fou distingit amb el títol de baró el 1932, i el 1939 va començar la redacció de les seves *Memòries*. Desanimat a causa del menyspreu manifest per les obres mestres que havia construït en l'època Art Nouveau, els anys 1939 i 1945 crema pràcticament la totalitat dels seus dissenys. L'any 2000, quatre dels seus palaüets (Tassel, Van Eetvelde, Solvay i casa seva) entren a formar part de la llista del Patrimoni Mundial de la Humanitat de la Unesco. www.hortamuseum.be

www.hortamuseum.be

Detail of an iron banister at the house Horta built for his friend Maurice Frison in Brussels (1894-1895)

Detall de la barana d'escala a la casa que Horta va fer per al seu amic Maurice Frison a Brussel·les (1894-1895)

during the war, even while Horta was forced to seek exile in the United States (1915-1919), and finished in 1923. Yet he would never see completion of the Central Station, begun in 1912 and finished in 1952 by another architect, five years after his death in 1947.

Horta was awarded the title of Baron in 1932, and in 1939 began to write his Mémoires. Disheartened by the obvious lack of appreciation shown for his masterpieces built in the Art Nouveau period, between 1939 and 1945 he burnt practically all of his designs. In the year 2000, four of his town houses (Tassel, Van Eetvelde, Solvay and his own house) were placed on Unesco's list of World Heritage Sites. www.hortamuseum.be

www.hortamuseum.be

Central hall of the Tournai Musée des Beaux-Arts: Horta drew up the plans in 1907, but it was not completed until 1928

Sala central del Museu Tournai de Belles Arts, que Horta va projectar el 1907, no es va acabar de construir fins al 1928